

Hofstede de Groot, Petrus
De zenling in China

DE ZENDING IN CHINA.

VOLGENS 'T GEEN

Dr. K. GÜTZLAFF,

DEN 18 APRIL 1850,

DAARVAN TE GRONINGEN MEDEDEELDE.

BENEVENS EENIGE WOORDEN OVER DE NOODWENDIGHEID DER ZENDING, VOORAL OVER DIE IN CHINA IN ONZEN TIJD.

DOOR

P. HOFSTEDE DE GROOT.

Ten voordeele der Vereeniging tot uitbreiding van het Christendom in China.

60 ct.

DE ZENDING IN CHINA,

VOLGENS 'T GEEN

Dr. K. GÜTZLAFF,

DEN 18 APRIL 1850,

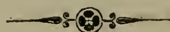
DAARVAN TE GRONINGEN MEDEDEELDE.

BENEVENS EENIGE WOORDEN OVER DE NOODWENDIGHEID
DER ZENDING, VOORAL OVER DIE IN CHINA
IN ONZEN TIJD.

DOOR

P. HOFSTEDE DE GROOT.

TEN VOORDEELE DER VEREENIGING TOT UITBREIDING
VAN HET CHRISTENDOM IN CHINA.

TE GRONINGEN, BIJ
A. L. SCHOLTENS.
1850.

Het Bestuur der Afdeeling Groningen van het Nederlandsche Zendelinggenootschap gaf, bij berigt in de Groningsche Couranten van den 16 April, aan alle vrienden der Zending kennis, dat, naar alle waarschijnlijkheid, de heer K. Gützlaff den 19 en 20 April te Groningen zou optreden in eene godsdienstige en eene wetenschappelijke bijeenkomst, en eene vergadering van Bestuurders en Medewerkende leden des Zendelinggenootschaps verlangde bij te wonen. Dit berigt werd gegeven ten gevolge van brieven, namens den heer Gützlaff, uit Rotterdam geschreven. Doch woensdag den 17 April kwamen er des avonds zeven uur twee brieven van hem, dat hij, dewijl hij, door veranderde omstandigheden, den 23 April 's morgens te Parijs moest zijn, maar één dag hier kon vertoeven, en nu een dag vroeger komen zou, donderdag den 18. Er werden dadelijk maatregelen

genomen, om in de Stad alles nog in orde te brengen en zijne komst donderdag vroegtijdig bekend te maken. Dit is volkomen gelukt; alles is goed voor de Stad afgeloopen; geen belangstellende burger van Groningen heeft het te laat vernomen. Maar dit is niet het geval met de vrienden der Zending, buiten de Stad woonachtig. Er was geene mogelijkheid, om hen, behalve enkele nabijwonenden, te waarschuwen. Heden, vrijdag den 19, is de stad vol van Evangeliedienaren en van andere ijverige bevorderaars der Zending uit dit gewest en de omliggende streken, zelfs uit Oostfriesland, op wier gelaat ik lees, ook zoo hun mond het mij niet zegt: »Hoe zijn wij teleurgesteld!"

Wat te doen? Gützlaff is reeds weder op de stoomboot tusschen Kampen en Amsterdam. Hem u vertoonen, Lieve teleurgestelde Vrienden van hem, van de Zending, van Christus! — gaat boven mijne magt. Maar zijn beeld kan ik u schetsen; vertellen kan ik u van hem; eenigzins, hoe flaauw dan ook, kan ik u vergoeding schenken voor uw groot gemis door u te verhalen, wat hier met hem voorviel, en u den hoofdinhoud zijner toespraken en gesprekken mede te deelen.

Ik gevoel mij daartoe opgewekt, dewijl hij aan mijn huis diën éénen dag vertoefde en ik dus alles vollediger, dan een ander, kan verhalen. Toch doe ik het met schroom. Op het geheugen af zooveel te vertellen en openlijk in druk te geven, is geene kleine zaak. Maar ik heb verscheidene mijner vrienden verzocht, mijne herinnering ter hulpe te komen; en ik reken op uwe bescheidenheid en op die van hen, die verder deze

bladen lezen. Men zal van eene wel openlijke, maar toch vriendschappelijke mededeeling, geene afgemetenheid en volledigheid eischen. Alleen ongehoorde dingen zijn het ook niet, die ik kan verhalen; veel daarvan is algemeen bekend; maar toch zal het frissche en eigenaardige van 'tgeen een ooggetuige zegt, ook hier zijne aangename kleur niet missen. Herinneringen, wenken, opwekkingen, gedachten, kunnen ook reeds nuttig zijn. En dat, bij 't onvolledige en wel doorgaans, maar misschien niet altijd, woordelijke mijner mededeelingen, ik evenwel niets op naam van Gützlaff zal ter nederschrijven, dan 'tgeen door hem in dien geest en trant, en, wat het denkbeeld betreft, juist zóó door hem is gezegd — daarvoor durf ik instaan.

Gützlaff's leven kan ik u niet juister schetsen, dan het in onze Dagbladen is verhaald. Ware er tijd geweest, ik zou hem gevraagd hebben, wat daarin niet goed was. Doch de tijd ontbrak. Wel liet ik hem zien, wat in MEIJER'S *Conversations-Lexicon* over hem staat. »Och," zeide hij, »heeft men daarin over mij geschreven!" Hij las 't eene en andere. »Ja, dat is waar, dat niet geheel. — Ik zal wel genoodzaakt zijn zelf eene schets van mijn leven te geven. Doch dat doe ik eerst aan 't einde."

Dit weet men intusschen zeker, dat het levensberigt, onlangs in onze Couranten geplaatst, over 't geheel juist is, dat hij dus te Berlijn en te Rotterdam als Zendeling is opgeleid, in 1826 als Zendeling van ons Genootschap naar Indië ging, zich al spoedig tot de Chinezen

voelde getrokken, en nu (niet als Consul-generaal van Groot-Brittanje, maar) als Chinesche Secretaris der Engelsche Ambassade en der Engelsche Regering te Hong-Kong, werkzaam is, doch tevens, en te beter, in die betrekking, zijn Zendelingswerk voortzet. Ook vernam ik van hem, dat hij tweemaal gelukkig, telkens met eene Engelsche vrouw, was gehuwd, maar nu zonder kind of gade alleen leeft. Hij is bijna 47 jaren.

Dit zij genoeg over zijne uiterlijke levensomstandigheden.

Een der brieven, welke ik woensdag avond van hem ontving, meldde mij, dat hij dien avond met afzonderlijk rijtuig van Zwolle dacht te vertrekken, 's morgens vroeg in Groningen hoopte te zijn, en mij overliet, om de uren voor alle bijeenkomsten te bepalen; hij zou dien ganschen dag tot onze dienst zijn, mits men zorgde, dat hij den avond van donderdag met zijn rijtuig weder kon vertrekken, om vrijdag namiddag te Amsterdam te zijn.

Van zulk een ligchaam en hoofd hadden wij, die hem tegemoet zagen, geen denkbeeld. Maar 't kwam overeen met de vele, snelle, en elk ander mensch afmattende en uitputtende togten, door hem in China en andere landen gedaan. Het was eene in 't oog vallende bevestiging van het bijna ongeloofelijke, dat hij in verre streken heeft verrigt.

Te tien uur, donderdag morgen, verscheen hij aan mijn huis: een man van middelbare lengte, vrij gezet, breed van schouders, donkerkleurig en vol van gelaat, met geestvolle, fijne en vriendelijk rondziende

oogen. Met hooge vreugde verwelkomden wij hem; want enkele vrienden wachtten hem reeds aan mijne woning. Het was mij eene groote eere, zulk een man bij mij te ontvangen; 't was mij en den mijnen bovenal eene onuitsprekelijke vreugde.

Eene opmerking over zijn voorkomen hebben allen eenstemmig gemaakt, die ik over hem heb hooren spreken: dat hij veel van een Chinees heeft, vooral in zijne hoekig gewordene oogen. Ook aan hem wordt bewaarheid, dat de gelaatstrekken van volken en menschen veranderen, naar gelang zij met deze of die menschen en volken omgaan; gelijk zelfs Negers, vooral de huis-Negers, iets van de trekken dier Europeanen overnemen, onder wie zij verkeeren.

En Gützlaff heeft niet alleen onder Chinezen verkeerd; hij is niet alleen in gewoonten, kleeding, leefwijze, aanneming tot zoon in eene Chinesche familie, Chinees geworden: hij is 't ook met hart en ziel. Gelijk onze Heer, om op menschen te werken, geheel en al waar mensch is geworden, zoo is hij, om op Chinezen den regten invloed te kunnen hebben, geheel en al waar Chinees geworden. Als hij van ons volk, onze taal, onze geschiedschrijvers, onzen Keizer spreekt, zijn het die van China. De liefde heeft hem één gemaakt met het volk, waaraan hij zijn leven heeft gewijd.

Veel werd er in den tijd van tien uur tot half één, waarop eene wetenschappelijke toespraak door Gützlaff zou gehouden worden, bij mij aan huis door hem verhaald en op gedane vragen geantwoord. — Later zal ik daarop terug komen.

Om elf uur kwam er eene Commissie van Godgeleerde Studenten, om den waardigen man eenen welkomstgroet aan te bieden. Bij monde van den heer C. Cammenga betuigde zij hare vreugde, hem hier te mogen zien, die door zijn geheele leven toonde, een waar dienaar van onzen Heer te zijn. Gützlaff antwoordde onder anderen, dat men niet op hem moest zien, maar op den Heer, wien het beliefde, hem als zijn werktuig te bezigen; en dat hij hoopte, ook hier te zullen vinden, die hem in zijn werk zouden willen ondersteunen, jongelingen van vurige liefde voor den Heer en van groote wetenschappelijke bekwaamheid.

Intusschen kwamen er gedurig velen bij mij aan huis Gützlaff zien en als eenen van ouds bekenden vriend een warmen handdruk en Christelijken wensch brengen. Men is spoedig met hem bekend en gemeenzaam.

Uit overdrukke gesprekken begaven wij ons om half één naar het Concerthuis, waar omstreeks vierhonderd hoorders, zoo Studenten, als andere inwoners, onder wie ook een aantal Dames, hem vol belangstelling wachtten.

Hier deelde Gützlaff het eene en andere mede uit de Chinesche geschiedenis, waarvan ik het hoofdzakelijke met zijne woorden zal pogen weder te geven. Hij had hierbij, gelijk altijd als hij met eenige inspanning spreekt, de oogen veelal half gesloten.

» Ik stond voor eenige weken bij de Pyramiden en andere gedenkteekenen der Egyptische Oudheid en

beschouwde de veelvuldige afbeeldingen en inschriften, daar op te vinden. Ze zijn heerlijke blijken der grootheid van het aloude Egyptische volk; maar van een volk, dat verdwenen is. De tegenwoordige bewoners bekreunen zich niet om die monumenten; zij gaan onverschillig daaraan voorbij, en laten 't aan vreemdelingen over, ze te bewonderen en uit te leggen.

»Ik stond daarna te Londen tusschen de grootsche overblijfselen van Ninivé; maar ook het volk, waarvan deze gedenkstukken afstammen, is niet meer op aarde. Weldra hoop ik in Herculaneum en Pompeji weder de grootheid te aanschouwen eener van de aarde verdwenen natie. Weldra hoop ik te Athene te zien, hoe heerlijk eenmaal het volk was, dat dáár bloeide.

»Maar terwijl zóó de beroemdste volken der Oudheid in deze meer westersche landen alleen in gedenkteekenen nog tot de wereld spreken, leeft er in 't verre Oosten eene natie, tot welke ik behoor, die van de oudste tijden af eenen aanmerkelijken trap van beschaving heeft beklommen, en er zich nog op handhaaft, eene natie, welker geschiedenis in onafgebrokenen zamenhang is beschreven gedurende vele eeuwen, zoodat zij eene aanbeveling heeft van oudheid, onveranderlijkheid en gelijkmatigheid, gelijk geene andere.

»Uit hare geschiedenis wil ik 't eene en andere mededeelen, 'twelk strekken kan, om uwe Christelijke belangstelling in haar te wekken.

»Die geschiedenis begint met de vermelding van den zondvloed. Er waren menschen uit het Westen in China gekomen, toen er van het water, 'twelk tot boven

de bergen had gestaan, nog veel in het land over was. Dit af te leiden door kanalen, en het land dus droog te maken, was het eerste werk geweest der nieuwe bewoners.

»Daarna worden drie Keizers vermeld, tijdgenooten van Abraham, Izaäk en Jakob, en ook een hongersnood van zeven jaren, door gebrek aan regen veroorzaakt, ongeveer in Jozefs tijd. Deze hongersnood eindigde, door eene verootmoediging van den Keizer, die, zonder vorstelijke praal, met zijne Ministers in processie naar eenen berg gegaan, dáár den Hemel smeekte, de natie toch niet om *zijne* zonden te straffen. In 't geheel is dit de gewoonte, dat bij volksrampen de Keizer zich verootmoedigt en bidt: »Laat de zonden des volks op mij rusten."

»De grootste persoon in onze geschiedenis is Kong-foet-se, Confucius, ongeveer een tijdgenoot van Zoroaster en Solon, in de zesde eeuw vóór Christus. Hij verzamelde de overleveringen en geschriften der Oudheid en vormde daarvan één geheel van geschiedenis, wetten en zedeleer.

»Zijne zedeleer is eene staatkundig-zedelijke. Al wat over zuiver zedelijke beginselen in vele werken van hem verspreid is, kan eigenlijk wel op drie of vier bladzijden bijeen gebragt worden. De hoofdinhoud er van is: kinderlijke gehoorzaamheid te bewijzen aan de ouders, aan de overheden van stad en gewest, en aan hem, die aller vader is, den Keizer. Zulk een stelsel is voor de staatkunde zoo voordeelig en gemakkelijk, dat het van Regeringswege wordt ingescherpt, en men niets tegen Confucius mag leeren. De uitwerking er van is dan ook eene goede, in zoo verre er eene verwonderlijke

gehoorzaamheid in China bestaat, welke zelfs door volwassene kinderen aan de ouders wordt bewezen, daar ook getrouwde dochters, zelve moeders, zich nog zonder verzet door hare moeders laten geeselen.

»Doch hieruit blijkt dan ook reeds, dat dit staatkundig-zedelijke stelsel een geest van slaafsche onderworpenheid aan ouders, aan overheden en aan den Keizer aankweekt, en eenen patriarchalen regeringsvorm grondt, welke de wetten en beschaving onbewegelijk vast doet staan, voor achteruitgang beveiligt, maar ook in vooruitgang verhindert.

»Bovendien heeft Confucius geen denkbeeld van het bederf van 's menschen hart. Hij kent geene zonde dan overtreding der wetten, en deze komt uit het kwade voorbeeld. Is er nu maar een goed voorbeeld, dan gaat dit als een postbode de wereld door en brengt de menschen tot deugd en gehoorzaamheid. Hieraan bleef hij vasthouden, ook hoewel hij zelf veel ondankbaarheid en zonde ondervond.

»Eindelijk ontbreekt het hem geheel aan besef van een volgend en beter leven; 't is bij hem alles alleen voor dit aardsche bestaan; daarna is er niets, of komen de menschen in eene onderwereld, waar het donker is en honger en dorst wordt geleden. Toen hij stierf zeide hij: »De groote balk breekt; het huis stort in; de verstandige keert terug tot het stof."

»In Confucius tijd leefde er ook nog een ander Wijze in China, Lao-tse, die een wijsgeerig stelsel had van hooge speculatieve vlugt. Confucius, die hem bezocht, verstond hem niet. En nog zijn er van zijne aanhangers in China, met wie het redeneren moeijelijk valt, dewijl zij veelal niet te begrijpen

zijn. — Confucius gevoelde zelf, dat noch Lao-tse, noch ook hij zelf aan de behoeften des volks voldeed; hij sprak van een Heilige, die na hem zou komen, in het Westen.

»In het jaar 69 na Jezus Christus droomde een Keizer, dat die Heilige was verschenen. Hij zond gezanten naar de westersche landen. Deze kwamen in Indië, waar de Boeddha-priesters zeiden, dat Boeddha deze Heilige was; waarop zij met eenige dezer Priesters in China terugkeerden en de Boeddhadienst in China werd ingevoerd.

»In dien tijd was de welvaart reeds zoo algemeen, dat, terwijl hier de Batavieren in holen leefden en in beestenhuiden gingen, men in China zijde droeg en behoorlijke woningen had. Toen bestond reeds het grootste reuzenwerk der bouwkunst, 't welk de aarde draagt, het achtste wonder der wereld, de groote Chinesche muur, die 25 voet hoog, 500 uren lang over vlakten, stroomen en bergen, over bergen ook van 6,000 voet, voortloopt, meestal enkel, hier en daar dubbel of driedubbel, om China voor de invallen der Tartaren te beveiligen.

»In de derde eeuw na J. C. drongen de Hunnen op de grenzen van China in en dreigden dit land te overheeren. Door goede woorden en geld werden zij bewogen naar het Westen te gaan, waar zij de Germanen opdrongen en oorzaak werden der groote volksverhuizing, die in de vijfde eeuw het Westersche Romeinsche rijk sloopte.

»Zoo werkte China later ook middellijk mede tot de slooping van het Oostersche Romeinsche Rijk, daar het de Turken, die in de elfde eeuw op China

indrongen, er opmerkzaam op maakte, dat zij in het Westen rijker en minder bevolkte landen zouden vinden; waarop de Turken het rijk der Califen en voorts dat der Grieksch-Romeinsche Keizers veroverden.

»Eigenlijk is China altijd onverwinnelijk door de ontzettende menigte en geestkracht zijner bewoners, waarin elke veroverende natie zich verliest. Dit bleek vóór twee eeuwen, toen China door de Mantschoe-Tartaren werd in bezit genomen. Het keizerlijke huis, dat nu regeert, is uit hen. Die Tartaren hebben het gebied alleen daarom kunnen behouden, dewijl zij geheel en al de Chinesche zeden hebben aangenomen en Chinezen zijn geworden.

»De toestand van China was tot vóór weinigen tijd als een versteende, onveranderlijk. Een zeker Geleerde gaf voor een aantal jaren een woordenboek uit, in welks voorrede hij (bij volkomene persvrijheid, gelijk het heet) opmerkte, dat de Ouden wel veel goeds hadden geleerd, maar ook 't eene en andere, dat aangevuld en verbeterd kon worden. De Keizer zeide hem: »Gij zijt een wijs man, verre boven andere menschen, maar gij zijt te wijs voor uwen tijd; en daarom laat ik u het hoofd afslaan."

»Nu wordt dit anders. Onlangs heeft het volk beginnen te twijfelen aan de onfeilbaarheid des Keizers en in vele verzoekschriften gevraagd, te mogen weten, waartoe het geld, 'twelk het opbrengt, wordt gebezigd. De Keizer heeft geantwoord: »De stemme des volks is de stemme des hemels," en toegestaan, dat het volk mede zal werken tot het landsbestuur. Zelfs ook de meeningen der Communisten zijn

nu op eens in China voor den dag gekomen, zonder dat zij uit Frankrijk en Duitschland zijn overgewaaid. Want in het hemelsche rijk bekommert men zich niet over 'tgeen bij Barbaren (gelijk wij alle volkeren noemen, die niet tot ons behooren) mag geschieden; van al wat in 1848 in Europa is gebeurd, weet men er niets. Door dit alles is er nu gisting en zelfs ook hier en daar regeringloosheid; doch ook eene opene deur voor 't Evangelie.

»Hier komt bij, dat er volkomen drukpersvrijheid is, ofschoon men gestraft wordt, zoo men tegen Confucius, de tooverij of afgoderij schrijft. Maar daar Confucius niets over God, over het geestelijke, de behoeften des onsterfelijken menschen en het eeuwige leven heeft vastgesteld, is er ruimte en vrijheid, om over dit alles het licht des Christendoms te verspreiden.

»De Chinezen zijn een verstandig, werkzaam, nijver en bedrijvig volk. En zoo het mogelijk ware door menschelijk verstand 't hoogste goed te bereiken, dan hadden zij het bereikt. Maar wat hebben zij verkregen? Eene algemeene beschaving; geen man, of hij kan lezen; geen gehucht zoo klein, of er is eene school; maar al het leeren en elke gedachte is gerigt op het stoffelijke, op welvaart in dit leven. Ze zijn slaven van 't aardsche; alle dagen moeten zij werken; geen rust- of feestdag is er, dan één in 't jaar, de Nieuwejaarsdag. Er is in 't geestelijke eene stompheid en verdooving, die onbegrijpelijk ver gaat, zoodat zij ook over 't eenvoudigste niet nadenken, als het geen oogenblikkelijk voordeel geeft. Aan rigting tot het hoogere, aan verheffing van den blik tot het hemelsche is behoefte. Niets is er dan ook in

het Evangelie, dat hen meer treft, dan de liefde van J. C., die in den dood ging, om ons menschen een eeuwig leven te schenken.

»Er is tegenwoordig een Genootschap van Chinezen tot uitbreiding van het Evangelie in China; ongeveer 30 leeraren zijn er van werkzaam; ongeveer 100 worden er toe opgeleid, en zijn op de proef reeds bezig; ongeveer 3000 Chinezen zijn lidmaten onzer Christelijke Gemeente. Maar wat is dit op 367 millioen inwoners! Er zijn ten minste een zestig Zendelingen noodig, die uit Europa moeten overkomen, om deze en andere inlandsche predikers verder te vormen, en onder die zestig ook eenige vrouwen, om op de Chinesche vrouwen te werken. Vereischten daartoe zijn: bovenal hartelijke liefde tot J. C., voorts geschiktheid, om de moeijelijke Chinesche taal aan te leeren (doch dáár te lande), eindelijk algemeene, grondige, wetenschappelijke beschaving, om boven de Chinesche leeraars te kunnen staan, en hun tot leidslieden te verstrekken. Daartoe moet evenwel de Europeër geheel Chinees worden en zich ook in de kennis van de Classieke Letterkunde der Chinezen oefenen, om hen geheel en al te kunnen vormen en leiden.

»Dat er dezulken ook uit Groningen komen! En ook hier eene vereeniging ontsta, om hunne uitzending te bekostigen, om voor hen en voor mijn volk te bidden."

Dit is de hoofdinhoud der rede, welke Gützlaff geheel uit het hoofd sprak. Zijne Nederduitsche taal is met een sterk Duitsch accent, en niet vrij van Hoogduitsche en Engelsche woorden en zamenvoe-

gingen; maar toch zeer verstaanbaar; ja bewonderenswaardig vlug en goed, als men in aanmerking neemt, dat hij haar in 24 jaar naauwelijks ooit heeft kunnen spreken, en dat zij toen ook nog maar eene, gedurende drie jaar, aangeleerde taal was. Tusschen beide deelde hij ons ook een Chineesch gezegde mede, 't welk hij dan woordelijk in het Latijn en vrijer in het Nederduitsch overbragt. Zoo iemand in onze dagen, dan heeft Gützlaff de gave der talen ontvangen!

Keurig en welsprekend was zijne voordragt niet; maar krachtig, overtuigend en boeijend. Toen hij anderhalf uur had gesproken, was het, alsof hij nog niet één uur was bezig geweest.

Na deze toespraak en het gebruik van het middagmaal begeerde Gützlaff toch eenige oogenblikken stil te zitten. Sedert woensdag morgen vijf uur, toen hij te Zwolle, na eene korte nachtrust, was opgestaan en onophoudelijk werkzaam geweest, was het nu, donderdag namiddag, de eerste maal, dat hij zich afzonderde en op eene kanapé nederleide. Een uur bleef hij liggen; toen werd hij gewekt, om naar de godsdienstige bijeenkomst te gaan.

Groot was de schare, die te vijf uur in onze ruime Martini Kerk was verzameld; zij wordt op drie- tot vierduizend begroot. Er waren ook Roomsch-Catholieken, Afgescheidenen, Israëlieten. Elk begeerde den man te zien en te hooren, die de wereld van zijne stoute en ongehoorde ondernemingen voor het rijk van God doet gewagen.

Hij sprak met eene krachtige en duidelijke stem, zoodat allen iets, de meesten alles konden verstaan. Hij begon met te handelen over Joëls belofte, op den Pinksterdag door Petrus toegepast, Hand. 2: 17, 18. Ik zal pogen, met behulp van anderen, die hem beter konden verstaan dan ik, daar ik wat ver van den predikstoel zat, ook van deze rede den hoofdinhoud, met zijne woorden, weder te geven.

»Heerlijk was de Apostolische eeuw, waarin Gods geest was uitgestort op alle vleesch, waarin man en vrouw, jong en oud, aanzienlijk en gering door dien geest bezield, vernieuwd en geheiligd werden. Maar waarom zou men die belofte alleen tot de Apostolische eeuw bepalen? Waarom niet verwachten, dat zij ook in latere tijden is vervuld? Waarom, dat zij ook nu niet kan volbragt worden, en wordt volbragt? Gewis, zij is eene belofte, die ook ons geldt, die ook in onze dagen meer en meer vervuld moet worden. Ook nu moet de uitstorting van den geest des Heeren op alle vleesch plaats hebben, opdat die velen, welke nog in duisternis zitten, bestraald worden met de zon der waarheid.

»Maar daartoe moet gebeden worden, vurig, aanhoudend, geloovig, opdat de zegen des gebeds het werk der Evangelieprediking vruchtbaar make. Ook de Apostelen wachtten biddende af, dat zij aangedaan wierden met de kracht uit der hoogte. Zulk bidden is ook nu onmisbaar, zal de zaligheid in Christus komen tot allen, die nog verre zijn. Tot zulk bidden dring ik u uit naam van die vele millioenen,

die het oostelijk Azië bewonen, daar ik overtuigd ben, dat, zoo de geheele Christenheid zich tot zulk bidden vereenigt, ook China en al de omliggende landen tot den Heere zullen worden toegebragt; maar tevens overtuigd, dat bijaldien het gebed der Christenen niet met allen ijver en trouw voor deze groote zaak wordt opgezonden, alle pogingen ter bereiking van het heerlijk doel te vergeefs zullen zijn.

»Dewijl ik aan dat bidden om dien geest des Heeren zoo veel hecht, ben ik gekomen, om er u toe op te wekken; en om u er te meer toe aan te moedigen, wil ik u verhalen, hoe de Heer mijne zwakke pogingen reeds zegende en ook dáár de deur des heils opende. Ik doe dit te vrijmoediger, omdat ik, wel verre van mij zelven daarover te willen verheffen (allerminst zoude mij dit hier in Groningen (*) voegen), u er in tegendeel door wil opwekken, om dien God te verheerlijken, die mij, een gering, nietswaardig werktuig bezigen wilde, om zijne groote magt en liefde ook onder de Heidenen te verheerlijken."

Als eene reeks van proeven, dat Gods geest ook nu nog werkt in de harten der menschen en ook nu nog vleesch in geest verandert, verhaalde hij daarop in groote trekken eenige van zijne eigene ondervindingen, in Siam, in Annam, in Corea, in vele oorden van het groote China.

»Mijne eerste gemeente in Siam," zeide hij onder anderen, »bestond uit arme melaatschen, men-

---

(*) Dit ziet daarop, dat de Senaat onzer Hoogeschool hem den 20 Mei 1843 eershalve tot Theologiae Doctor maakte, een eerbewijs, 'twelk hij meermalen voor hem veel te hoog noemde.

schen, die, van alle gemeenschap met anderen afgesneden, in den omtrek der dorpen rondzwierven; hun, door allen veracht en geschuwd, verkondigde ik de groote barmhartigheden Gods, die ook voor hen zaligheid en vreugde had bereid, door de zending van zijnen Zoon. Vol hemelsche blijdschap werden zij, toen zij het regt begrepen, dat voor zulke ellendige, hulpelooze schepselen een Heiland op aarde was gekomen en een eeuwig, zalig leven geopend was. Wel bande mij later de Koning van Siam; maar hij heeft dit bevel niet kunnen uitvoeren, daar een heirleger van mij omringende zieken, die mijne hulp als geneesheer hadden gezocht, de krijgslieden verhinderde, hunnen last tegen mij te volvoeren. Veel zou ik u van die landen kunnen verhalen, en van den zegen mij dáár geschonken. Dikwijls konde ik ook niet doen, wat ik wenschte. Eens geschiedde iets, waarover ik nog in dit oogenblik levendige smart gevoel. Een vorst was krijgsgevangen gemaakt, in eene ijzeren kooi opgesloten en zag de olie koken, waarin hij zou worden geworpen. Hij had gehoord, hoe ik bedroefden en ellendigen vertroostte, en nu liet hij mij in de ure van den angst tot zich roepen, of ik ook welligt voor hem hulp, althans troost mogt hebben. Ik konde op dat oogenblik niet tot hem gaan, en toen ik den volgenden dag naar hem vernam, was hij reeds onder de hand zijner beulen bezweken. Voor hem kon ik toen niets meer doen; maar het dringt mij te meer, om te doen, wat ik nog kan voor anderen en aan elk den troost te prediken, die in Christus is. Later ging ik vrijwillig uit Siam weg, om China op te zoeken. Ik gevoelde daartoe een onweerstaanbaren drang. God

had mij er bij gezegend, daar Hij mij in korten tijd de moeijelijke Chinesche taal leerde verstaan. Nu stond ik alleen; neen, niet alleen; de Heer was bij mij. In een Chineesch vaartuig werd ik onder gevaren van stormen, zeeroovers, verraders, onder kanonschoten, honger, gebrek, schipbreuken, bewaard; ja als groote gevaren mij omringden, was het, alsof ik den hemel naderbij was; ook vond ik doorgaans aan alle kusten en havens eenige harten, waarin Gods geest begon te werken. Alleen Japan kon ik niet aandoen. Zeven Japanners, door mij uit eene schipbreuk gered, hadden mij hunne taal leeren kennen, zoodat ik een deel der Heilige Schriften hierin overzette. Na hen aanvankelijk met Christus bekend te hebben gemaakt, wilde ik hen in hun vaderland terugbrengen; maar de Regering liet zware batterijen op ons losbranden, wáár wij ook poogden te landen."

Aandoenlijk was het, den toon te hooren, waarin hij dit zeide, en er bijvoegde, dat hij toch hoopte, ook nog eens aan den drang van zijn hart voor dit volk te zullen voldoen. Al de millioenen Chinezen vervulden zijn hart nog niet zoo zeer, of er was ook ruimte in, om geheel Japan te omvatten!

Nog sprak hij van het eiland Formosa, vroeger eene Nederlandsche bezitting. »In de bergachtige binnenlanden daarvan, zegt men," zoo verhaalde hij, »leven nog geheel afgezonderd afstammelingen der vroegere Nederlandsche volkplanters. Te vergeefs trachtte ik tot hen door te dringen; maar ik vlei mij, dat mij ook dit nog wel eens zal gelukken."

Nadrukkelijk wekte hij eindelijk op, om het groote werk, waarvan nog maar een klein, nietig beginsel

was te zien, krachtig voort te zetten door onze medehulp. Daartoe was het thans de regte tijd. Vroeger vond het Christendom in China eenigen ingang, maar het werd later vervolgd en schier uitgeroeid. Op het omhelzen van hetzelve stond de doodstraf. »De tegenwoordige Keizer," zoo vervolgde Gützlaff, »een jong man van goeden wil, heeft zelf het Nieuwe Testament gelezen en verklaard, dat hetzelve, wel verre van schadelijk te zijn, tot deugd opleidde, waarom hij dan ook de lezing vrijelijk aan al zijne onderdanen vergunde. Daarmede is aan het Christendom de deur geopend. Zullen wij dan niet acht nemen op de teekenen der tijden? zelve den geest ontvangende, dien ook niet voor China afbidden? dien niet aan China prediken en, door 's Heeren kracht, schenken? Daartoe behoeven wij Zendelingen, mannen en vrouwen, en geld, om hen uit te rusten; maar bovenal, als gij die twee kunt geven, en ook als gij ze niet kunt geven, uwe gebeden. — Zoo gij dit bidden voor ons vergeet, ach, dan zullen wij moeten wanhopen."

Dit laatste zeide hij in den diepst bewogen toon. Blijkbaar kwam deze verzuchting en zijn altijd sterk aandringen op het gebed (in zijn eerste briefje aan mij, was het dadelijk: »Gedenk mijner in uwe gebeden") uit zijne diepe, volle overtuiging. Misschien is zij niets dan eene krachtige uitdrukking van zijn Christelijk gevoel. Maar zielkundig heeft hij onbewust den besten greep gedaan. Christelijke Broeders en Zusters! Laat ons het maar beproeven! Laat ons maar elken dag bidden: »Heer uw rijk kome,

ook in China!" bidden uit volle, levendige, opregte aandoening des gemoeds, en het zal er ook komen. God zal, zoo wij bidden, aan ons schenken, wat Hij ons niet kan geven, zoo wij niet bidden, en er dus geen prijs op stellen. Hij zal werken, en ook wij zullen werken. Die bidden, waarlijk bidden, kunnen het werken niet nalaten.

Gützlaff's ongekunstelde, maar hartelijke en bezielde rede werd met de grootste stilte aangehoord en maakte op het groote publiek eenen diepen indruk. Ook nu ging alles uit het hoofd, en uit het volle hart, zonder eenig schrift. Ook nu ontbrak het niet zelden aan keur van woorden, maar de zaken vervulden hem te zeer, dan dat hij aan deze kon denken. Hij waagde zich aan het gebruik eener taal, aan welke hij ontwend was, omdat hij, hij zelf het allen moest toeroepen: Komt, helpt mij; er kan wat gedaan worden, wat groots voor den Heer!

Bovenal maakte nu, gelijk in de geheele verschijning van Gützlaff, den sterksten indruk de vereeniging in hem van ootmoed en kracht in de hoogste mate. Van velen hoorde ik de opmerking, die ik bij mij zelven maakte: Nooit zag ik zoo veel ongekunstelde nederigheid en geringachting van zich zelven bij zoo veel kracht en stouten ondernemingsgeest. De mogelijkheid, dat er zoo veel kracht en nederigheid tegelijk in hem kan zijn, ligt, geloof ik, in zijn prijs stellen op het gebed. »Als ik zwak ben, dan ben ik magtig," paste hij ook op zich zelven toe. Door 't gebed was hem de hemel open, de Heer nabij, dit leven niets, dan middel om den Heer te

verkondigen. Intusschen had hij wel eens uitdrukkingen van zelfvernedering, die op zich zelve te sterk zijn, gelijk deze (bij mij aan huis): »Ik ben niets, dan een werktuig in 's Heeren hand. Zult gij de pen prijzen wegens het gedicht, dat de mensch er mede schreef?" Goedkeuren kan ik zulk een gezegde niet. Paulus was ook zeer nederig, maar noemde zich toch een medearbeider Gods. En de mensch is toch ook waarlijk geen werktuig, maar een redelijk wezen. Ware er tijd geweest, ik zou gaarne er met hem over doorgesproken hebben. Maar er zij zulk eene overdrijving. De natuur verbetert ook hier de leer; Gützlaff zegt een *werktuig* te zijn, en is een *medewerker*, in ijver en kracht een tweede Paulus. En door die gedachte wordt hij bewaard voor zelfverheffing; hij heeft misschien bij al den lof en al de bewondering, welke hem ten deele vallen, eenige overdrijving hierin noodig, als een sterken grendel, om voor een Engel des Satans zijn hart gesloten te houden.

De grond van zijne geringe achting van zich zelven ligt daarin, dat hij zich niet bij andere menschen, maar bij den Heer vergelijkt. »Wat ben ik," zeide hij, »met den Heer vergeleken? Die kwam uit den hemel, en streed en leed, en ontledigde zich zelven, geheel en al. Bij Hem ben ik niets, en wat ik ben, ben ik door Hem." Philipp. 2: 6 en volgg., dat hij aan mijn huis uit een Grieksch Testament, 'twelk op tafel lag, met vervoering voorlas, was blijkbaar zijn lievelingstekst.

Na de godsdienstoefening dachten wij hem zeer vermoeid te vinden. Maar neen; hij sprak even vlug en ijverig voort, alsof er niets gebeurd ware. En hij had toch weder veel te spreken. Er was te zeven uur in het Concerthuis eene bijeenkomst van Bestuurders en Medewerkende Leden des Zendeling- en Bijbelgenootschaps, en onder deze ook van eenige Dames, die met deze zaak zeer zijn ingenomen. Hij zelf was weder het middenpunt, die nu tot twee of drie, doorgaans tot de vijftig of zestig, dáár bijeen, te zamen, zijne rede rigtte. Ook hier verhaalde hij veel over China, den geest en toestand der bevolking, den gang der Zending, enz. Dikwijls schilderde hij op de treffendste en aanschouwelijkste wijze deze en die voorvallen uit de Chinesche geschiedenis, en stond hij dáár in dezen kleineren kring als een volkomen orator en declamator.

Tusschen beide schreef hij nog, onder veel gesprek, op een blad papier in 't Chineesch en Nederduitsch: »Al de millioenen van het Middelrijk zijn nog overgegeven aan de afgodendienst en hebben zich niet bekeerd. Wij verzoeken derhalve ernstig de Heeren, welke te Groningen wonen, om met ganscher harte en vereenigde krachten ons te helpen, om het Evangelie te verspreiden door het geheele Rijk.

K. Gützlaff."

Daarna rigtte hij opzettelijk in eene algemeene toespraak het woord tot allen: het was, om ook hier eene afdeeling van de Europesche Maatschappij op te rigten tot bevordering van het Christendom in China. De voorzitter onzer Afdeeling van het Zen-

delinggenootschap, Ds. van Herwerden, beantwoordde hem, dankte hem op treffende wijze voor zijne overkomst, prees God en onzen Heer over hem, en gaf hem de verzekering, dat er hier zulk eene Afdeeling zou tot stand komen.

Eene lijst, hiertoe op staanden voet gereed gemaakt, verkreeg dadelijk een veertigtal namen.

Bij de stukken dezer Afdeeling zal Gützlaff's in het Chineesch en Nederduitsch geschrevene opwekking bewaard worden.

Tegen tien uur zat Gützlaff met enkele vrienden aan mijnen disch. Om elf uur kwam het rijtuig, waarin hij met de heeren Vroom en Sluiter, die hem van Zwolle hadden gebragt, derwaarts terugkeerde: een man, niet van vleesch en beenen, maar van koper en ijzer, door de liefde tot Christus, die alle, alle dingen vermag.

Van 't geen Gützlaff op dezen eenen dag hier meer of min openlijk deed en sprak, heb ik u hiermede een berigt gegeven, Waarde Lezers! Maar voor zoo verre gij hem niet hebt gezien, mist gij nog onuitsprekelijk veel. Eenige vergoeding wil ik u ook daarvoor schenken, door u bovendien te verhalen, wat hij in gesprekken, 't zij bij mij aan huis, 't zij 's avonds in het Concerthuis ons mededeelde. Natuurlijk heb ik niet alles onthouden, en is, onder 't geen ik onthield, ook veel, dat aangenaam en leerzaam was te hooren, maar, door mij althans, niet in dien zamenhang en met die levendigheid kan verteld worden, dat ik waag het neder te schrijven. Doch 't geen ik verhaal zal u belangrijk zijn, ver-

trouw ik, zoowel om de Zending in China, als om Gützlaff nader te leeren kennen. Nooit was hij belangrijker dan in die bijzondere gesprekken.

Ik zal deze mededeelingen, welke zeer afgebroken en fragmentarisch zijn gegeven, tot eenige rubrieken brengen.

Eerst verhaal ik dan, wat ons Gützlaff deed zien van den Chineschen geest en toestand, gelijk die is buiten het Christendom.

Daarin is veel goeds, en veel gebrekkigs. Tot het goede behoort, dat alle mannen kunnen lezen en schrijven, ofschoon de taal zoo uiterst moeijelijk is, dat niemand die geheel verstaat. Men zou daartoe 40,000 onderscheidene karakters, die elk een woord van één lettergreep uitdrukken, moeten kennen, 't geen het hoofd van ieder te boven gaat. Maar ook die er 2,000 kent, kan zich reeds doorgaans redden.

Op de vraag, hoe het mogelijk is, dat de leeskunst er zoo algemeen verspreid is, antwoordde Gützlaff, dat er geen gehucht van drie huizen is, of er is eene school, en dat men er die kan houden, dewijl de Regering door groote belooningen en eerbewijzen de beschaving en letterkunde aanmoedigt, en dewijl men bovendien zonder letterkundige kennis in China geene achting of bevordering kan erlangen, en met haar tot de hoogste eereambten kan opklimmen.

Van dit schoolonderwijs zijn evenwel de vrouwen uitgesloten; onder de honderd vrouwen kan naauwelijks éénc lezen. De vrouwen worden dan ook in

China weinig of liever niet geteld. Op de vraag: Hoe veel kinderen hebt gij? antwoordt de Chinees: één, zoo hij één zoon heeft, al heeft hij vijf of tien dochters. Vraagt een Europeaan, waarom zij hunne dochters niet laten onderwijzen, dan verneemt hij het spreekwoord: »Tijgers behoeven geene vleugels." En toch zijn de Chinesche vrouwen over 't geheel bewonderenswaardige huishoudsters, en hebben zij ook het bestuur des gezins geheel in hare handen. »Want wij zijn," zegt Gützlaff, »een verstandig en schrander volk."

Aanzienlijke dames zoeken zelfs in de letterkunde eenigen roem. Zij maken gaarne een gedicht. Zit men bij haar aan tafel, dan duurt het niet lang, of een vers van hare hand gaat bij de gasten rond. Zij hebben hulpmiddelen, om zelfs, als de geest niet dichterlijk is, toch een fabriekvers te leveren. Er bestaat een *Gradus ad Parnassum*, een dichterlijk woordenboek, van achthonderd deelen, met versregels uit de beroemdste dichters. De dichters zijn meest — zeer karakteristiek! — sonnetten-schrijvers.

Er zijn evenwel enkele niet alleen zeer schandere, maar ook zeer kundige vrouwen. Zoodanig eene was de laatst overledene Keizerin. In China mag geene vrouw zich met de staatkunde bemoeijen, of zij wordt ter dood gebragt. Maar zij stelde uitnemende wetten en verordeningen, en kwam daarmede bij den Keizer, sprak met hem over de zaak, en zeide dan, hem haar opstel overreikende: »Zie, hoe ik in uw hart heb gelezen! Zet uw naam er maar onder." Als de Ministers, wien het verveelde, altijd bevelen te ontvangen, en niets zelve te kunnen verrigten, haar

soms over staatszaken wilden raadplegen, om haar te verstrikken en uit den weg te ruimen, zeide zij: »Daar weet eene vrouw niet van. Wilt gij mijn kippenbroedsel zien? of van de zijdeteelt hooren?"

Tot het goede in China behoort ook de zorg voor de waarheid der eigene geschiedenis. De Keizer heeft acht of tien schrijvers om zich, die zijne daden opteekenen op bladen papier, welke, van ieder schrijver afzonderlijk, in ijzeren kisten komen, die eerst na 's Keizers dood worden geopend.

Tot het verkeerde in China moet men vooral rekenen den onuitstaanbaren hoogmoed, waardoor zij zich voor de eenige beschaafden en alle andere volken voor barbaren houden. Deze hoogmoed belet hen iets van anderen te leeren en doet hen altijd op denzelfden trap blijven staan. Nog zijn ze in zedeleer en staatkunde niet verder dan Confucius was. »Zoo zegt de Wijze," is 't geen de kinderen elken dag van 's morgens zes uur af in de school hooren. Zij leeren niet denken, maar overnemen.

Ouderdom is 't zelfde als wijsheid; want hoe langer iemand heeft geleefd, des te meer kan hij van buiten geleerd hebben. De Ministers zijn dikwijls mannen van 70 tot 80 jaren.

Hunne aardrijkskundige boeken en kaarten vertoonen nog altijd China als het groote middenrijk, een vierkant, aan elke zijde door eene zee omgeven, terwijl Afrika, Engeland, Holland kleine eilandjes zijn, met vorsten, aan het hemelsche rijk schatpligtig. Schrijft Gützlaff een waar aardrijkskundig boek, dan zeggen de Chinesche Geleerden: »Men moet hem die dwaasheid vergeven. Hoewel hij uit het land der

barbaren tot onze wijsheid is komen vlugten, heeft hij toch nog iets van die barbaarschheid." In een overzigt van de algemeene geschiedenis had Gützlaff den inval van Julius Caesar en later dien van Willem den Veroveraar in Engeland vermeld, die ruim elfhonderd jaren van één gescheiden zijn. Een Chineesch Geleerde stelde hem bij den druk voor, daar liever ééne gebeurtenis van te maken.

Waarom zouden ze 't zoo naauw nemen met de oude gebeurtenissen van een land der barbaren? Hun hoogmoed leert hen wel stouter handelen! Zij stellen den jongsten oorlog, waarin een handvol Engelschen hun de wet schreef en zware oorlogsbelasting afperste, aldus voor: »De Barbaren kwamen, onvoorzigtig aan 't dwalen geraakt, een heel eind in 't hemelsche rijk. Nu waren ze geheel verlegen, waarop de Keizer, naar zijne edelmoedigheid, hun geld gaf, om rijst te koopen en naar hun land weder te keeren."

Een blijk van hoogmoed en onverstand ziet men ook in 'tgeen er over stoombooten is voorgevallen. Gützlaff had het bezigen van stoombooten aangeraden, al ware het alleen, om de schattingen, die nu vele maanden onderweg zijn, spoedig over te brengen en ze aldus spoedig te kunnen omzetten. Dit voordeel was voor de hebzuchtige Chinezen zoo in 't ooggvallend, dat de Ministers er toe besloten. Maar de Keizer vroeg: »Wie zullen die schepen bemannen?" — »Barbaren." — »En die zullen mijne dienaren zijn?" — »Gewis." — »En mijne meesters worden!" Hiermede sprong dit af. Doch een der Staatslieden zeide, dat zoo barbaren het verstonden, toch ook wel zonen

van 't hemelsche rijk zulk een schip konden maken. Nu werd een kundig werkmeester op eene Engelsche stoomboot gezonden. Hij bootste alles na; geen spijker ontbrak; zelfs niet de naam van den Engelschen fabriekant. Niet weinig trotsch waren de zonen van 't hemelsche rijk op dit pronkstuk hunner kunstvaardigheid; eindelijk was het schip afgewerkt; de proefvaart zou worden ondernomen. Alles werd bezien, het water tot stoom gebragt; niets ontbrak, dan dat — de raderen niet in beweging waren te krijgen.

Het treurigste in China is de rigting des geestes alleen op het stoffelijke en aardsche. Er is geen wekelijksche dag, om het hart naar boven te heffen; 364 dagen zijn de Chinezen tot slaafschen arbeid gedoemd; alleen de eerste dag des jaars is een rustdag. In Confucius is geen denkbeeld van God en onsterfelijkheid; in de scholen is dus ook geenerlei godsdienstig onderwijs. Het verstand wordt ontwikkeld, maar alleen om door dit leven te komen, en hier welvaart of rijkdom te verkrijgen. — Niet beter is het bij de weinige aanhangers van Lao-tse, die de mensch gewordene rede aanbidden en velerlei bijgeloof jegens talrijke afgoden oefenen. Niet beter ook met den grooten hoop, die Boeddha, Boe of Fo vereert en met hem duizende van afgoden dient. De Boeddha-Priesters zijn veracht en arm.

Confucius schijnt vaak uitnemend te spreken; b. v. »Eerst regeer u zelven, dan kunt gij een huisgezin, en hierop een land regeren. Hervorm eerst u zelven, dan uwe familie, hierna uwe regering en ten laatste alles binnen de vier zeeën." Maar waarin bestaat dat regeren en hervormen? In het regelen van 't ge-

drag naar uiterlijke voorschriften, in 't omzetten van den wijzer, als 't uurwerk in de war is. De innerlijke mensch is door hem voorbijgezien en aan al zijne verdorvenheid overgelaten. Een waar Chinees is een volkomen, naar Confucius voorschriften in beweging gebragt, automaat. Er is bij dit volk geenerlei zelfstandigheid, geen eigen werk, alles is uitlegging van de ouden, navolging, nabootsing van anderen. In eeuwen hebben zij geen oorspronkelijk schrijver gehad. In hun gelaat is gebrek aan uitdrukking. Zij zijn slaven van oude gewoonten, menschen, die schijn in eere houden, die den uiterlijken vorm der deugd ontzien, haar innerlijk wezen haten. Ze zijn zonder zedelijken moed, bezigen daarom list voor kracht, leugen voor eerlijkheid.

Voor zoo verre zij Goden eerbiedigen, denken zij zich deze zeer laag en verachtelijk. De hebzucht, bij de menschen in China zoo algemeen, schrijven zij ook aan hunne Goden toe. Die moeten ook gediend worden, als alles behoevende. Ja, de Keizer zelf, die ook als vader wordt voorgesteld, is tevens als een draak, die alles voor zich wil verslinden. »Ik ga naar den draak," zegt hij, die den Keizer gaat bezoeken. Op zijne kleederen heeft de Keizer draken; hij vereert den draak; en die draak wordt ook wel in plegtige omgangen in beeldtenis rondgedragen. Gützlaff zag eens zulk een draak van zeer groote lengte bij avond door eene stad voeren; hij was van katoen en vol lantarens, zoodat hij als een vurige draak daar heen ging. Voor hem werden afbeeldingen van de zon en maan gedragen, welke hij gedurig zocht te verslinden, maar dan werden die afbeeldingen weder

verder afgehouden. Als er eene zons- of maansverduistering is, meenen zij dan ook, dat de draak de zon of maan heeft gegrepen.

Bij zulk een ellendig denkbeeld over de Godheid voegt de even jammerlijke voorstelling van 'tgeen na dit leven plaats heeft. Geheel vergaan kan de mensch niet; maar die onderwereld, waarin hij komt, is zoo koud, eenzaam, doodsch, vervelend. De levenden geven dus allerlei aan de dooden mede; de kinderen zetten vruchten en spijzen voor de gedenktafels, met de namen der ouders voorzien, opdat die in de benedenwereld zich aan de geuren er van verkwikken; zij verbranden papieren huisjes, met allerlei meubelen, wagentjes enz. en veel goudpapier, 't welk alles dan dáár beneden in werkelijke huizen, meubelen, wagens en goud wordt veranderd. Een groot geluk voor die arme zielen, zoo er eene weder als kind kan geboren worden! Of zoo iemand voor grof geld en vele missen (ook die hebben de Chinezen) een zijner gestorvene vrienden uit de onderwereld kan loskoopen. Want voor geld is alles veil.

Wat is er nu gedaan, om aan al die ellende een einde te maken? De Grieksche Christenen hebben zich reeds voor vele eeuwen bevlijtigd, om er het woord Gods en door Christus leven en beweging te brengen; maar zonder veel gevolg. Meer werkten de zendingen der Roomsch-Catholieken uit; in het bijzondere die der Jezuïten, wien het noch aan geleerdheid, noch aan fijnheid, noch aan zelfverloochening ontbrak. Wis-

kundige bekwaamheden verschaften hun de achting van dit bij uitstek verstandige volk. Zoodanig een was de Duitsche Jezuïet Adam Schall, die omstreeks 1628 in China kwam. Magtig werd zijn invloed, toen in 1644 de Mandschoe-Tartaren China grootendeels hadden veroverd, en de Keizer uit dezen stam Schall om raad vroeg, hoe zich meer daarin vast te zetten. Schall vereenigde zachtmoedigheid met kracht, gaf doelmatige, het volk aangename verordeningen, waar beleid en toegevendheid konden baten, en tastte door, waar geweld noodig was. In 1661 stierf deze Keizer en werd opgevolgd door een minderjarigen zoon. Het Regentschap, dat in zijn naam het rijk bestuurde, kon uit ijverzucht de gunstelingen des vorigen Keizers niet dulden. Met ketenen beladen werden zij voor en na in den kerker geworpen; in 1664 trof dit lot ook den grijzen Adam Schall. De jonge Keizer was intusschen een man van uitstekenden aanleg, de grootste van alle Chinesche Vorsten. Hij zag nu alles achteruitgaan, en besloot er een einde aan te maken. Hoewel nog maar omstreeks veertien jaren oud, plaatste hij zich op den troon, verklaarde zich voor meerderjarig en het Regentschap ontbonden. De aan slaafsche gehoorzaamheid gewende hovelingen stieten, naar lands gewoonte, negenmaal hunne hoofden ter aarde, hij was de erkende Keizer. Nu vroeg hij: »Waar is Adam Schall?" Geen antwoord. Wederom en wederom vroeg hij. Eindelijk zeide een lagere Mandarijn, die er niet bij te verliezen had: »In de gevangenis." — »Haalt hem!" — Schall kwam, door ouderdom en lijden gebogen, met een langen baard, in een ruw kleed, van binnen met spijkers voorzien. »Adam Schall!

Wie zijn uwe vijanden, die u dus mishandeld hebben?" »Ik weet hunne namen niet. Mijn werk is niet aanklager te zijn. Wist ik ze, ik zou ze noemen, om vergeving voor hen te vragen." — »Ik weet die namen wel," sprak de Keizer, en beval, drie der aanzienlijkste leden van het Regentschap gevangen te nemen, en, hoewel Schall vergeving vroeg, te dooden. Nu geschiedde alles weder naar den raad van Schall, en, toen hij door ouderdom en gevangenis uitgeput, in 't volgende jaar stierf, naar dien zijner ordegenooten. Nog zeven en vijftig jaren regeerde deze Keizer, Kang-hi geheeten, een zegen voor China. Onder hem kwamen vele geleerde Jezuïten in het rijk en breidde zich het Christendom naar hunne prediking heinde en verre uit. Zij bekwamen het grootste huis binnen de ringmuren van het keizerlijk paleis te Peking en mogten op een plein daarbij eene ruime kerk bouwen. Zoo scheen China Roomsch-Catholiek te zullen worden. Doch alles werd bedorven door de twisten, die tusschen de Jezuïten en andere Roomsche Zendelingen ontstonden en den daaruit ontstaanden eisch, om zich bij voorkomende twisten aan den Paus, als hun opperhoofd, te onderwerpen. Toen iets hiervan luide werd, vroeg dezelfde verstandige Keizer, of de Paus in *zijn* land woonde. »Neen, te Rome." Nu liet hij zich op de kaart wijzen, waar Rome lag, en vroeg hij, of de Paus vorst van Italië was. »Neen, van dat middenste deel van Italie!" — »En die man wil in mijn land regeren! Ik wil hem eenige Priesters uit China zenden, en, als die eenige *zijner* onderdanen bekeerd hebben, zeggen, dat die nu *mijne* onderdanen zijn!"

Hierdoor hebben de Roomsche-Catholieke Zendelingen hunnen invloed in China verspeeld. Gedurig zijn ze naderhand vervolgd, dikwijls zeer wreed, maar niet als *Christenen*, neen, als ongehoorzame burgers, als Roomschen, als *onderdanen van een vreemd vorst*, die in China wilde mederegeren.

Toch zijn er in 't geheim vele Roomsche Zendelingen, die, zonder veel in de Chinezen te veranderen, hen evenwel doopen. Hunne bekeerlingen zullen nu misschien 150,000 bedragen. Voor een goed deel hebben zij deze gewonnen door fraaijer Heiligen beelden, dan de leelijke Chinesche afgoden zijn.

»Met dat al geven ons," zeide Gützlaff, »nu nog de Roomsche Zendelingen en de Zusters van Liefde in China een heerlijk voorbeeld van zelfverloochening en geloofsmoed; niets ontzien zij; geene gevaren, geen honger, geene hitte, geene afschuwelijke ziekten, geen marteldood. En kunnen zij dit met een Mariabeeld voor oogen en een rozenkrans in de hand: wat kunnen wij dan niet, met het kruis voor ons en den levenden Christus in ons!"

Wat wij kunnen, toont Gützlaff zelf. In de schets van de Chinesche geschiedenis hoorden wij reeds van de Chinesche vereeniging tot uitbreiding van 't Evangelie door hem gesticht, en in die zijner leerrede van 'tgeen hij geleden en doorgestaan heeft, eer hij het zoover bragt. Nu wil ik nog eenige bijzonderheden mededeelen van de wijze, waarop hij voor het Evangelie de baan breekt, en den geest, waarin hij het doet.

Een der eerste middelen, om voor 't Evangelie ingang te vinden, was de Bijbelvertaling te herzien en te verbeteren, en in vele afdrukken te verspreiden. Hij zelf heeft hiertoe veel van het Oude Verbond nagezien of vertaald, maar ook deelen van het Nieuwe. Het Nieuwe Testament is nu zestienmaal gedrukt en telkens weder nagezien, achtmaal met den Griekschen tekst vergeleken, en altijd met het taaleigen der Chinezen. Dit laatste doen Chinesche geleerden, het eerste Gützlaff en andere Europeanen. Als hulpmiddel voor zich, om den Bijbel te verstaan, bezigen deze laatsten vooral de Bijbeluitlegging van Richter, voor weinige jaren als Inspector van het Zendelinghuis te Barmen overleden. Op deze overzetting wordt zoo veel werk gedaan, dewijl de Chinezen zeer keurig op hunne taal zijn, en deze taal zeer rijk is, zoodat men er alles in kan wedergeven. Ook is het maar ééne *schrijftaal* voor al de millioenen inwoners, maar niet ééne *spreektaal* of één tongval, daar dezelfde karakters zeer verschillend worden uitgesproken; gelijk de Europeanen ook eenerlei cijfers hebben, hoewel zij ze op verschillende wijzen benoemen.

De Bijbelvertaling, en met name die des Nieuwen Verbonds, is zeer goedkoop; zij is op vaste of stereotype platen, door het Bijbelgenootschap bekostigd, overgebragt, waardoor een exemplaar van het N. T., in China gedrukt, maar tien cent kost. Nu heeft echter het geld in China meer waarde dan bij ons. Een klein burger leeft er voor *f* 6,00 in de maand.

De Bijbelvertaling wordt veel verspreid; maar ook gebezigd als het voorname middel, om Chinezen tot Predikers op te leiden. Men leert hen uit de ge-

schiedenis der Evangeliën bovenal den Heer kennen. In velerlei andere bijzonderheden kan men niet gaan. De Bergrede dient, om een algemeenen indruk van de zedelijke strekking des Evangelies te geven, het gesprek met Nicodemus, om de noodzakelijkheid der wedergeboorte te doen gevoelen, Rom. 8 om de werking des geestes in den mensch te leeren beseffen, Eph. 1 en 3 om de heerlijkheid van Christus te zien. Zulke plaatsen worden voor hen uitgelegd, door hen gelezen en door hen, naar Chinesche gewoonte, van buiten geleerd. Zij beproeven, zelve nog leerende, al spoedig hunne kracht en geschiktheid; velen toonen weldra, dat er een nieuw leven in hen is ontwaakt; menigeen schrijft voortreffelijke boekjes, om zijne landgenooten op Christus opmerkzaam te maken. Onder deze behoort eene verklaring der Bergrede en een boekje over een Chineesch gezegde: »Geen geloof, geen geluk."

Hoe Gützlaff en zijne leerlingen met de Chinezen spreken, werd ons duidelijk uit menig, treffend voorgesteld, voorbeeld.

Zij nemen tot tekst een voorwerp van natuur of kunst, of een voorval, dat daar voor hunne oogen geschiedt. Ze gaan twee of drie zamen uit, »even als de Apostelen," zeide Gützlaff er bij. Een hunner vat b. v. een glas aan en vraagt er over: »Wat is dit?" — »Een wijnglas." — »Hoe mag dit ontstaan zijn? Is het zoo op aarde gevonden? Of is het zoo geworden? Bestaat het niet uit zand en salpeter, die zamen gesmolten zijn? Welnu, zijn zand en salpeter van zelve bijeengekomen, gesmolten en glas geworden?" —

»Wel neen, een mensch heeft ze te zamen gesmolten, geblazen, geslepen." — »Maar hoe? kan zulk een nietig ding, als dat glas, niet van zelve ontstaan, en zijn dan hemel en aarde wel van zelve zamen gekomen, om deze planten en dieren en menschen te vormen, deze aarde en die zon?"

Dan gaat er een licht op in hunne ziel. Alleen er op uit, om veel geld te winnen, en gedachteloos over 't hoogste, hebben zij de Pantheïstische denkbeelden of klanken hunner Wijzen over de wording der wereld aangehoord en nagezegd. »Want ach, de wijste van hen," zegt Gützlaff, »is nog niet zoo verstandig als een kind onder ons, is nog niet zoo ver als Genesis 1 vers 1." Door zulk een voorstel beginnen nu evenwel ook de eenvoudigen te begrijpen, dat het dwaze en ijdele klanken zijn, welke hunne Wijzen hen leeren.

Nu neemt een tweede Prediker het woord. »Neen, niet uit zich zelve konden hemel en aarde ontstaan. Een glas heeft reeds een mensch tot maker noodig. Dan ten minste zon en aarde. Maar welk mensch zou deze gemaakt hebben? Kent gij iemand, daartoe wijs en magtig genoeg?" — »Neen, dien kennen wij niet." — »Nu, die is er ook niet. Niet een mensch, maar die veel meer dan mensch is, God, de hemelsche Vader, heeft dat alles gemaakt. En Hij heeft nog veel meer gedaan, dan dit alles aan ons geven. Ook zijnen Zoon heeft Hij ons geschonken, om ons gelukkig te maken, hier in dit leven, en ook als dit leven eindigt." Zoo wordt hun de liefde Gods, de zending van Christus en het eeuwige leven in groote omtrekken voorgesteld.

Dan spreekt een derde Prediker, die vraagt, of men dit nu maar zoo mag hooren en weder vergeten? Of men 't moet onthouden? En wat dan verrigten?

Het vragen en het afwisselen der sprekers houdt de aandacht gaande en baant een weg tot het binnenste der ziel. Ook naar het verhalen van 's Heeren gelijkenissen, zoo geheel voor kinderlijke menschen en Oostersche volken geschikt, luisteren zij met de grootste opmerkzaamheid.

Vooral maakt Gützlaff ook gebruik van de benaming, die zij aan hun rijk geven, van *hemelsch* rijk. »Is ons rijk het hemelsche," zegt hij, »wel nu, dan moeten wij ook het hemelsche boek kennen, 'twelk de Vader in den hemel ons geeft, en den Heer des hemels, Gods Zoon, Jezus Christus; dan moeten wij een hemelsch leven leiden, en na dit leven in den hemel worden opgenomen."

»Jezus Christus," wordt hem dikwijls gevraagd, »is dan de Confucius der Engelschen en Hollanders?" — »Wat is die zon dáár," vraagt hij dan weder. »Is zij eene Engelsche of Hollandsche zon? Maar zij schijnt toch in Holland en Engeland en overal, even als hier. Wel nu, dat is Jezus Christus voor geheel het menschdom, wat die zon is voor geheel de aarde. Hij is de Heer, de Heiland, de Redder van Engelschman en Hollander, van allen, en dan vooral van u, zonen van 't hemelsche rijk."

Men merkt uit deze voorbeelden, dat de prediking van Gützlaff eene Christus-verkondiging is. Hij begint van Christus, van de liefde Gods in Christus

zending geopenbaard, van de liefde des Heeren, die Hij hier op aarde vroeger betoond heeft en nog altijd betoont, van het eeuwige leven, dat zijne liefde aan allen schenkt. Hiervan is Gützlaff zich zelven ook volkomen bewust. Ik heb hem deze eigene woorden wel tienmaal tot verschillende menschen hooren herhalen: »Gods liefde is onze prediking."

Eenige vatbaarheid hebben de Chinezen, om deze liefde Gods te begrijpen, dewijl zij zich hun Keizer als vader voorstellen, die alleen uit liefde straft, ook als hij iemand beveelt te dooden.

Op de uitdrukkelijke vragen van eenigen, of hij ook begon van het gevoel van zonde en de behoefte aan schuldvergeving, zeide hij: »Neen, daarvoor zijn de Chinezen niet vatbaar. Er zijn wel in onze taal alle woorden, om *zonde*, *overtreding*, *misdaad*, zelfs het onderscheid van *παράπτωμα* en *παράβασις*, aan te duiden; maar zij gevoelen er niets bij, dan dat het schending van *rijkswetten* is. Van het wezen der *zonde* hebben zij geen besef."

Op de vraag, of Jezus Christus door zijne zedelijke volkomenheid en geheel zondelooze heiligheid geen diepen indruk op de Chinezen maakte, daar zij door Confucius aan eene zekere zedelijkheid zijn gewend, was het antwoord van Gützlaff: »Neen, daartoe zijn ze zedelijk niet ontwikkeld genoeg. Confucius leeringen klinken wel schoon, maar doen, behalve door het inscherpen der kinderlijke gehoorzaamheid, geen nut ter zedelijke ontwikkeling. Christus voorbeeld vooropgezet verstaan zij niet. Het moet bij hen door 's Heeren *bloed* naar 's Heeren *voorbeeld*." Een kort gesprek over Ullmann's heerlijk boek, *Die Sündlosigkeit Jesu*, verle-

vendigde de overtuiging, dat zulk een denkbeeld eerst bij veel ontwikkelden verstaanbaar is, en dus ook eerst in de negentiende eeuw kon ontwikkeld worden; ofschoon de eenige Heer ook dit reeds had en uitsprak, Joh. 8: 46.

Op de vraag, of er dan niet andere dingen zijn in het leven der Chinezen, waar de Zendeling zijne Christus-prediking aansluit, zeide hij, dat zulke dingen nu en dan voorkomen. Zoo is het geene zeldzaamheid, dat een ter dood veroordeelde een ander koopt, die zegt, de schuldige te zijn en dan in zijne plaats sterft. Zoo iets geeft dan wel geene juiste vergelijking met Jezus Christus, die, om ons van den dood te bevrijden, vrijwillig in den dood ging; maar het heldert voor bekrompene menschen de zaak toch aanvankelijk eenigzins op.

Ook is er nog al 't eene en andere in de oude schriften en overleveringen der Chinezen omtrent de schepping, den zondvloed, enz., waaraan men het Christendom kan aanknoopen. Een groot Geleerde, die het Evangelie had aangenomen en daarover werd aangevallen, verdedigde zich, door in een opzettelijk geschrift aan te wijzen, dat hij hierdoor was teruggekeerd tot het oudste geloof van zijn volk.

Op de vraag, of hij zich aan de Heidensche afgoden ook wel aansloot, of er zich tegen stelde, was het antwoord: »Nooit schimpen of vernederen wij opzettelijk; wij prediken de liefde van God en Gods Zoon. Maar om deze te doen uitkomen, spreken wij de Chinezen wel eens aan in hunne afgodentempels, en zeggen: Zijn dat nu regte Goden, die alles van u nemen, en u niets geven? die ook nog van den

armste gaven willen hebben? Wij prediken u den waren God, die niets van u vraagt, maar u alles geeft, en van u alleen uwe liefde, uw hart, terug verlangt."

Het blijkt uit dit alles, dat Gützlaff zich weinig om bijzondere leerstellingen bekommert; hij heeft de zijne; maar acht het (o, mogten allen zoo denken!) van minder belang, of ze dus of zoo gewijzigd zijn. Hij ontwijkt de gelegenheden, die tot botsing over leerstellingen aanleiding kunnen geven, vaak met diplomatieke behendigheid; en vaak zegt hij ronduit: »Daartoe kunnen wij nog in lang niet komen; op de hoofdzaak komt alles aan; op den geest van Christus in ons; *den geest van Christus te hebben is bij mij orthodoxie.*"

Op de vragen, of het niet mogelijk zou zijn in de taal der Chinezen beweging te brengen; of zij anders niet eene blijvende hindernis voor de eigene ontwikkeling des volks zou zijn; en of het nieuwe Christendom niet tot zulk eene vernieuwing, zoowel van taal als volk, moest leiden, bij de Chinezen gelijk bij andere natieën: — antwoordde Gützlaff, dat hij wel wenschte, dat het buigzame Grieksch de taal der wereld wierd; maar eene vernieuwing der Chinesche taal, ten minste vooreerst, onmogelijk achtte. Beproefde men die vernieuwing, dan zou zij dadelijk haar nu geheel eenig voorregt van éénc taal voor honderde millioenen te zijn, verliezen.

Wat Gützlaff door zijne rondreizen, toespraken en opwekkingen bedoelt, heb ik reeds meermalen met zijne woorden verhaald: eene Europesche maatschappij

stichten, om 't werk, dat hij begonnen heeft, voort te zetten. Wat hij heeft gedaan, verklaarde hij meermalen, is nog niets dan een klein begin van eene onmetelijk groote zaak; »'t is," zeide hij eens, »alsof men meende dat 100 Predikanten genoeg waren, om een Heidensch Europa te bekeeren." Hij wenscht dus vooreerst een aantal Zendelingen, om, gelijk ik reeds meldde, leeraars van de Chinesche leeraars te worden.

Doch waarom hij ook juist eenige vrouwen van hooge beschaving en grooten geloofsmoed wenschte, was uit zijne algemeene gezegden niet duidelijk genoeg geworden. Op navraag daaromtrent zeide hij, dat de Chinesche vrouwen, hoe voortreffelijke huishoudsters ze zijn, en hoe goede vrouwen en moeders, evenwel het fijnere gevoel missen, dat in Europa het grootste sieraad der vrouwen is. Het zien van ellende, waarbij ons 't hart zou breken, laat haar doorgaans ongeroerd. Zij trouwen, zonder hare mannen misschien ooit gezien te hebben. Hare zenuwen zijn grof. Aan hare opvoeding is niets gedaan. Confucius zelf verstiet zijne vrouw, en in zijne geschriften spreekt hij met verachting van de vrouwen. »Nooit zal er eene wedergeboorte van China kunnen plaats hebben," zeide Gützlaff, »zoo er niet afzonderlijk op de vrouwen wordt gewerkt door vrouwen, die haar tot menschen vormen, en in de zamenleving haar uiterlijk eene eereplaats doen innemen, ten gevolge van hare innerlijke beschaving."

Wat er eens van China kan worden, is nog niet te berekenen; veel in het volkskarakter is voor de hoogste veredeling vatbaar; waarschijnlijk zal deze natie,

als zij eens tot Christus is bekeerd, een hoogen rang onder de Christelijke volken innemen.

Maar daartoe moeten er vrouwen als Zendelingen heengaan, vrouwen van groot geloof en vurige liefde voor den Heer, die geheel en al Chinezen willen worden en er dus niet aan denken naar Europa terug te keeren.

Hiertoe moet het oog ten hemel gerigt zijn. Wat is ook dit leven waard, als ons de hemel niet open staat? — Op de vraag, of er ook gevaar voor vervolging in China is te wachten, antwoordde hij: »Niet veel; maar wel eenig. Enkele dienaren des Heeren zullen nog wel moeten vallen. Maar juist als men een Stephanus wordt, ziet men ook den hemel open, en Gods Zoon aan 's Vaders regterhand. Iemand, die zou willen medegaan, mits hij in geen levensgevaar kwam, zou een soldaat zijn, die bij de aanneming in de dienst den officier de belofte wilde afnemen, dat hem geen kogel zou treffen. Is een goed soldaat bang, op 't slagveld te sneuvelen? Moet hij op zijn bed sterven? Wij zijn soldaten van Christus; zonder strijd, geene overwinning. En wat is 't voor ons, die een eeuwig leven voor ons hebben, of *wij* vallen, als onze *zaak* maar zegepraalt?"

Zietdaar 't voornaamste, dat er door hem is gesproken. Gij merkt daaruit, Waarde Lezers! hoeveel er door den onvermoeiden man is behandeld. Zag ik op zijne bezigheid, die nooit rustte, dan dacht ik meer dan eens: »Gij zijt in den edelsten zin een Nimrod, een geweldig jager voor den

Heer." Hij zelf sprak niet van drukte of werk. Hier was 't niets, zeide hij, hier, waar goede wegen en rijtuigen waren; hij behoefde niet 's nachts te bed te liggen; hij kon altijd slapen, als hij maar een plankje onder zich had. Hij bleek, als Paulus, zijn ligchaam gebragt te hebben tot gehoorzaamheid aan den geest. Evenwel was zijn gang moeijelijk, als van iemand, die aan podagra lijdt. Zijne dagelijksche kwaal was geweldige kramp in de beenen, voorzeker een gevolg van al de koude, bij schipbreuken en zeereizen uitgestaan en bij wandelingen, ook wel zonder schoenen, door sneeuw en moeras gedaan. Ook bleek het, dat onder de redenen voor zijne overkomst naar Europa eene was, zijne geknakte gezondheid te herstellen.

Maar van geschokte gezondheid sprak hij opzettelijk niet; dit mogt den schijn van roemen hebben, en zijn ootmoed was altijd aan zijne kracht gelijk. En zijne kracht scheen bij elken hinderpaal toe te nemen. Toen hij het Chineesch had willen leeren, had eene Dame hem gezegd: »Dat leert gij nooit." Maar juist door haar woord had hij het spoedig geleerd, zeide hij; »want dit is mijne natuur; 't geen ligt is, boezemt mij geen belang genoeg in; wat zwaar is, vat ik met ijver aan." Elk, die hem van naderbij gadesloeg, stond versteld over zulk een mensch. »Wat worden wij klein tegenover hem; wat is ons werk met het zijne vergeleken!" zeiden velen meer dan eens. »Welk een mensch," riep een ander; »hoe nietig word ik!" — »Maar toch ook hij is een *mensch*," hernam een derde; »en wat hij nu is, kunnen wij worden, zoo niet hier, dan ginds."

Al deze kracht had evenwel niets afstootends. Integendeel aangenaam was tevens de indruk, dien hij maakte. Hij was open, gul, vrolijk, tot scherts geneigd. Zijne nederigheid, hoe overdreven bij 't eerste hooren, was blijkbaar opregt en ongekunsteld. Klaar konden wij ons voorstellen, dat hij, als Mandarijn in dienst van het Chinesche Bestuur, een tijdlang het bewind over een groot gewest tot aller genoegen had gevoerd, en dat Bestuur hem gaarne over eene veel grootere provincie van drie millioenen inwoners had willen stellen, om door zijne zachtmoedigheid en algemeene bemindheid de daar gestoorde orde te herstellen. Klaar ook begrijpen, wat Chinesche Heidensche kooplieden in een afscheids-adres, bij zijne afreize naar Europa, hadden gezegd: »Ach, wij moeten achterblijven. Waren wij wilde eendtjes, wij zwommen u na."

Wat zal nu de invloed van zijne overkomst en toespraken in Europa, in Nederland, in Groningen zijn? .... Wij mogen hopen deze, dat de zaak der Zending, en met name van die in China, veel meer ingang vindt, nu zij door zulk een krachtvol voorstander is aanbevolen en als persoonlijk voor onze oogen zigtbaar geworden.

In China is nu eene geopende deur. Het voorwendsel, elders wel eens aangevoerd, b. v. om de prediking op Java te belemmeren, dat men Java hierdoor van Nederland zal afscheuren, geldt hier niet: hier bestaat zulk een gevaar noch wezenlijk, noch

schijnbaar. De moeijelijkheid bij ruwe stammen aanwezig, om hen, vóór men hun Christus predikt, eerst tot eenige beschaving te brengen, eerst landbouw en handwerken te leeren, eerst in steden en dorpen te verzamelen, heerscht hier ook niet: China heeft die voorloopige beschaving. Ook kan hier niet aangevoerd worden, wat velen ten onregte van woestere volken zeggen, dat zij door 't Christendom wel beschaafder, maar juist niet beter zullen worden: China heeft eenige beschaving en vele ellende, China toont, hoe luttel een volk in 't geestelijke en wezenlijke vermag, ook bij het uitnemendst verstand, zonder hooger licht. Het is ook geen werk zonder einde: indien eerst door krachtige Zendelingen het Evangelie ingang heeft gevonden, kan het zich dáár spoedig handhaven, even gelijk oudtijds in Griekenland, dewijl er dadelijk uit de inboorlingen inlandsche verkondigers van Christus worden gevormd. Eindelijk past hier ook de tegenwerping niet, dat de regte tijd niet aanwezig is. Die is juist nu dáár. Dusverre was China als met koperen muren afgesloten; nu zijn in de vijf vrijhavens vijf wijde poorten in die muren gebroken, waardoor de toegang tot de binnenlanden openstaat. Eene natie van grooten aanleg, honderde millioenen zielen sterk, die dusverre van de groote volkeren-verkeering zoo goed als uitgesloten was, en door de zelfzuchtigste dwingelandij tot altijddurenden stilstand was gedoemd, is nu in de wereldbeweging ingetrokken, en gaat eene nieuwe bestemming te gemoet. Ellendig zal die bestemming zijn, zoo zij van de Europeanen niets leert, dan uitgebreider wetenschap, schooner kunst, voordeeliger bedrijf, en niet, waarom 't alleen

de moeite waardig is te leven, rigting des geestes naar den hemel, overgave des harten aan God, heiliging van den innerlijken mensch, en, om dit alles te verkrijgen, Jezus Christus, als die ook der Chinezen Heiland en Heer is.

Daarom, *nu of nooit* het Christendom ingevoerd in China; daarom *nergens* Christus gepredikt onder de Heidenen, *zoo niet in China!*

»Maar wat men voor China geeft, onthoudt men aan de Heidenen en Mohamedanen in onze koloniën, en aan de gedoopte Heidenen in ons Vaderland!" zoo spreken velen; enkelen uit bekrompenheid, de meesten als voorwendsel, om zich aan China en aan geheel de Zending, uitwendige en inwendige beide, te onttrekken; want zeer zelden hoort men deze tegenwerping dan uit den mond van hen, die niets doen aan de Evangelieprediking op Java en Celebes, en niets aan die onder de gedoopte Heidenen in Nederland.

Toch verdient de geheele Zending eene ernstige bespreking. Elk voorwendsel, om er zich aan te onttrekken, moet in zijne nietigheid worden ten toon gesteld, de bekrompenheid teregt gebragt.

Ik wil daarover het eene en andere in het midden brengen, en daartoe alleen wijzen op een woord des Heeren, dat mij in deze dagen, bij de verwachte komst van Gützlaff, dikwijls voor den geest stond, en mij geschikt schijnt, om alle zwarigheden tegen de Zending ingebragt, op te lossen. Ik meen het woord des Heeren, tot zijne Apostelen, waaraan wij in deze dagen tusschen Paschen en Hemelvaart als van zelf

denken. »Gij zult ontvangen de kracht des heiligen geestes, die over u komen zal, en gij zult mijne getuigen zijn zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria en tot aan het uiterste der aarde." Dit woord slaat, dunkt mij, alle bedenkingen, tegen de Zending ooit ingebragt, voor allen ter neder, die den Heer willen gehoorzamen. Op de treffendste wijze leert Hij zelf ons hier de Zending, de inwendige en uitwendige, en beider verband kennen, Hij, die meer is dan gij of ik, of ook dan een Gützlaff. En vinden wij, dat de Heer zulk eene werkzaamheid, als die nu voor China gevraagd wordt, van ons eischt, wie zal dan terugblijven?

Meent gij, dat de Zending in menschelijke willekeur haren grond heeft? dat zij dus geen dure pligt is voor den Christen?

Hier hoort gij, dat de Zending haren oorsprong heeft in den wil des *Heeren*, daar Hij het is, die aan zijne Apostelen den pligt oplegt, Hem te gaan prediken van volk tot volk. Nu konden zij alleen de getuigenis des Heeren niet brengen tot alle natieën; medestanders en helpers hadden zij noodig, en opvolgers. En opvolgers zullen zij noodig hebben, zoo lang er nog een einde der aarde is, waar Christus naam nog niet wordt genoemd. Opvolgers van hen moeten dus ook onder onze tijdgenooten zijn.

Twijfelt gij, of het *mogelijk* is, ééne godsdienst tot die der aarde te maken? Leert van den Heer, dat 't geen er te prediken is, bestaat in getuigenis geven van Jezus Christus en ziet daarin tevens de

mogelijkheid opgesloten, dat het Christendom de godsdienst der geheele aarde kan worden. Hierover wil ik een weinig uitweiden, want daarin ligt tegelijk de regtvaardiging van de wijze der Evangelieverkondiging, welke wij door Gützlaff en alle voortreffelijke Zendelingen zien bezigen.

De Heer verbindt naauw zamen: »Gij zult *mijne getuigen* zijn van Jeruzalem tot aan *het uiterste der aarde*;" als of de Heer wilde zeggen: »Het Christendom *moet* eene wereldgodsdienst worden, en het *kan* die worden, dewijl de prediking er van bestaat in eene getuigenis van mij." En waarlijk; daarom heeft onze godsdienst die eigenaardigheid, dat zij eene Zending bezit, welke niet vroeger kan of wil of zal eindigen, dan nadat er geen volk, geen mensch meer op aarde leeft, die niet tot haar behooren.

Zulk eene eigenaardigheid kon zij niet hebben, ware zij in hare prediking iets anders dan getuigenis geven van Jezus Christus. Ware zij b. v. eene zedelijk-godsdienstige wet, gelijk die van Mozes, dus eene herhaling en volmaking van het Mozaïsmus: ja, dan kon zij onder eenige min beschaafde volken veel opgang maken, onder Joden, Syriërs, Egyptenaren; maar niet onder volken van eene andere geestrigting; en zelfs onder die natieën ook maar zoolang, als zij nog niet waren gerijpt tot vrijheid des geestes. Bestond onze godsdienst in wasschingen, opzeggingen van gebeden, vasten en aalmoezen geven, gelijk die van Mohamed: ze zou voor Arabieren en dergelijke volken voegen, zoolang deze in den kindschen toestand van ontwikkeling verkeerden, waarin zij nu nog leven. Ware onze godsdienst eene leer over God

en goddelijke dingen, moest men, om Christen te worden, een stelsel van godsdienstige en wijsgeerige waarheid leeren kennen, beoordeelen en aannemen: dan zouden de Grieken haar hebben kunnen begrijpen en volgen, maar, behalve deze, welligt geen ander volk der aarde. Ook ware 't menschdom weinig geholpen geweest met eene nieuwe wet, met velerlei plegtigheden, met eene fijn gesponnen leer. Eene godsdienst, daarin bestaande, ware niet de moeite waardig aan alle volken te prediken; want de menschen wederbaren, levend maken, zalig doen zijn — dit zou zij niet kunnen.

Maar nu, nu verdient zij en vermag zij door Zending van land tot land te worden voortgeplant, nu hare prediking is — getuigenis van Jezus Christus. Zij wordt gepredikt als eene *getuigenis* van gebeurde zaken, van de geboorte, het leven, den dood, de opstanding van Jezus Christus: dat alles is *verstaanbaar* voor Jood, Arabier en Griek, voor elk volk der aarde, verstaanbaar voor kind, volwassene en grijsaard, verstaanbaar voor de meest en voor de minst ontwikkelden. Want geschiedenis, geschiedenis van één enkel persoon, is eenvoudig en duidelijk voor alle menschen in alle tijden. — En deze getuigenis is niet alleen verstaanbaar; zij is ook *aanlokkelijk* voor allen. Want 't is eene getuigenis *van Jezus Christus;* van Hem, die 't land doorging goed doende, die dooven het gehoor, kreupelen de kracht, dooden het leven weder gaf, die kinderen zegende, die armen troostte, die elk leerde, opwekte, volmaakte, elk weldeed, zoo men zich maar niet van Hem afkeerde. Zulk een liefderijk, wijs, weldadig, heilig, volmaakt mensch

was er nooit op aarde. Geene levensbeschrijving zoo aantrekkelijk voor al wat mensch heet, als de zijne! — Bij het verstaanbare en aanlokkelijke dezer getuigenis komt ook het *belangrijke.* Het is de getuigenis aangaande Hem, die Gods en 's menschen Zoon is, die het afbeeldsel is van God, het voorbeeld voor de menschen. Zoo ver brengt het de geleerdste niet, dat hij al de schatten der wijsheid doorvorscht, welke in de getuigenis van Jezus Christus zijn bevat, dat hij de wereld-geschiedenis vóór Jezus Christus en na Hem geheel doorziet met dien Zone Gods en des menschen als haar middenpunt, dat hij geheel doorgrondt uit Jezus Christus, wie God is en wat de mensch is en worden kan. Zoo hoog ontwikkelt zich de deugdzaamste niet, dat hij zich in geest en hart, in wil en leven, in zwijgen en spreken, in handeling en karakter niet nog verder zou kunnen vormen naar den eenigen Volmaakte, ons aller voorbeeld, dat hij zich niet inniger zou kunnen aansluiten aan dien liefdevollen menschenvriend, ons aller Heiland, Hoofd en Levensbron.

Waar men onze godsdienst misvormt, gelijk ook in China door de Jezuïten gebeurde, dáár maakt zij geen duurzamen opgang; maar als hare prediking bestaat, gelijk zij moet, in de getuigenis van Jezus Christus, dan kan onze godsdienst die der geheele wereld worden, dewijl zij voor alle volken en alle menschen in alle tijden verstaanbaar, aanlokkelijk en boven alles belangrijk, ja allen zaligmakend is.

Zijt gij onzeker, hoe ver zich de Zending moet uitstrekken, waar beginnen, waar eindigen?

In het bevel van Jezus is begin, voortgang en einde der Zending naauwkeurig onderscheiden. Niet bij geval staat Jeruzalem vooraan. Vandaar moesten de Apostelen hunne prediking aanvangen. Op eene andere plaats wordt hun zelfs uitdrukkelijk door den Heer ingescherpt: »Predikt onder alle volken, *beginnende van Jeruzalem.*" En waarlijk, dit eischte des Heeren wijsheid, welke in Jeruzalem een middenpunt der Kerk wilde stichten; dit eischte bovenal de liefde des Heeren, die *zijn* volk het eerst met de zaligheid wilde begunstigen. Van Jeruzalem moest de prediking zich van zelve uitbreiden in de omliggende streek, Judea. Vandaar moest zij verder gaan; en wel eerst naar de Samaritanen, halve Joden; en dan al verder onder Joden en Heidenen, en niet eindigen, dan waar de aarde eindigt.

Dikwijls wordt in onze dagen van *inwendige Zending* gesproken, vooral na het heerlijke boek van WICHERN *Die innere Mission.* Men verstaat er onder de Evangelieprediking aan verwaarloosden en ellendigen in onze Christelijke Kerk, die niet uit zich zelve tot de Gemeente komen, maar door afgezanten der Gemeente moeten opgezocht worden. Als deze dan de binnenlandsche of *inwendige* Zending genoemd wordt, heet die onder de Heidenen de *uitwendige.* Ik wil dit spraakgebruik hier volgen, en dan zeggen, dat bij den Heer *in*wendige en *uit*wendige Zending hand in hand gaan, ja éene en dezelfde zaak zijn. In éénen adem worden zij genoemd; beide zijn getuigenis van Hem; beide moeten door dezelfde personen worden behartigd: »*Gij* zult mijne *getuigen* zijn van *Jeruzalem* tot aan het *uiterste der aarde.*"

Wel ging de Heer, zoolang Hij ligchamelijk op aarde verkeerde, niet dan bij uitzondering buiten de grenzen van zijn land; want dáár moest Hij zelf ook beginnen; maar toen Hij dáár een begin gemaakt had, bleef Hij ook wel voor dit land zorgen, doch breidde Hij tevens zijn rijk uit van volk tot volk. Zijne trouwste dienaren volgden en dienden Hem daarin op 't ijverigste. Hoe predikt Paulus te Jeruzalem en overal onder zijn volk, hoe liefdevol zorgt hij voor de Jeruzalemsche armen, hij, die tevens door geheel Klein-Azië, door Griekenland, tot in Rome het Evangelie predikte! Ziet dien Bisschop Gregorius den Groote van Rome. Geen trouwer herder voor zijne kudde dáár rondom hem, en geen ijveriger verbreider des Evangelies tot op de Britsche eilanden! Ziet Bonifacius, den Apostel van Duitschland. Hij was de liefderijkste vriend voor zijne naaste betrekkingen, en stelde zich, 75 jaren oud, nog aan den marteldood bloot, dien hij onder de Friezen ook onderging. Ziet dien Prediker Franke. Zijne woning te Halle maakt hij tot een arm- en weeshuis, en in Oost-Indië predikt hij Jezus Christus door leerlingen en vrienden, die hij bekwaam maakt, uitzendt, bemoedigt, door brieven en gebeden ondersteunt. Ziet Oberlin, die het Steendal bij Straatsburg ontgint en deszelfs woeste bewoners tot menschen, tot Christenen vormt, en intusschen zijn zilveren tafelgereedschap verkoopt, om den slaven in West-Indië Christus te doen verkondigen.

Zóó zijn juist zij de ijverigste bevorderaars der uitwendige Zending, die ook het meeste werk doen voor de inwendige. En dat kan niet anders; de *liefde*,

die drijft tot de vreemden, zou geene ware liefde zijn, zoo huisgenooten en buren er bij wierden vergeten. Die dat eene doet, *kan* dit andere niet voorbijzien. Mogelijk is het nog, dat een bekrompener zin alleen voor inwendige Zending zorgt, zonder het besef te hebben, dat ook de uitwendige pligt is. Maar onmolijk, dat die niet uit huichelarij, maar uit liefde de uitwendige behartigt, de inwendige kan vergeten. Onmogelijk is het; want die liefdegloed is als het zonnelicht en de zonnewarmte, die zich niet tot verder verwijderde planeten kan uitstrekken, zonder eerst op de naderbij gelegene te stralen.

Daarom moeten hand aan hand gaan uitwendige en inwendige Zending, als uitstralingen der ééne liefdezon.

Krachtig verklaarde zich ook hierover Gützlaff: »IJver voor de Zending onder de Heidenen en verwaarloozing van de onkundigen rondom ons," zeide hij, »kunnen niet zamengaan. Hoe zoude iemand liefde hebben voor 't verre China, en geene liefde voor zijne buurt en zijn huis?"

Of wilt gij zelfs wijzer zijn dan de Heer? Wilt gij scheiden, wat Hij heeft vereenigd? Wilt gij luisteren naar die luidklinkende en niets zeggende stem: Eerst moeten de Heidenen onder ons bekeerd zijn, en dan de Heidenen in China! — Dat ware de doodsteek toe gebragt aan beide, aan de *uit*wendige Zending en aan de *in*wendige.

Aan de uitwendige. Wanneer denkt gij, dat de Heidenen onder ons zullen bekeerd zijn? Niemand wordt als Christen geboren, elk als zinnelijk mensch, dus min of meer als Heiden, en 't werk der Evangelieprediking

zal derhalve onder de zich telkens opvolgende geslachten ook bij ons altijd nieuwe menschen vinden te bekeeren. Bovendien zullen er, zoo niet altijd dan nog lange, velen onder ons zijn, die hunne ooren stoppen voor 't Evangelie. Zullen wij de zaligheid des Evangelies aan smachtende Heidenen onthouden, dewijl hier velen in arren moede haar verachten, totdat zij gelieven zich te bekeeren? Hadden de Apostelen gedacht, gelijk die verwerpers der uitwendige Zending onder ons, nog waren *wij* Heidenen, nog ware het Christendom niet buiten Palestina's grenzen gebragt, nu nog niet in de negentiende eeuw.

Maar wat zeg ik: het ware dáár in Palestina ook reeds lang weder vergaan. Want de scheiding der uitwendige Zending van de inwendige is ook doodelijk voor deze inwendige. Waar een volk alleen bij de Kerk in zijn eigen midden blijft staan en zich niet in liefde uitbreidt tot andere volken; waar eene natie 't Evangelie zelve kan bezitten en 't niet aanbieden aan alle anderen: dáár verkwijnt de liefde, de geest, het leven. Het is, alsof de hand wilde leven, afgescheiden van voet, van arm, van hart. Het is, alsof een huisgezin wilde bloeijen, bij afsluiting van alle andere inwoners van stad of dorp. Het is, alsof een staat wilde gelukkig zijn, door zijne grenzen voor vreemdelingen te sluiten, en geen burger naar buiten te laten gaan. Anders wilde het de opperste Wijsheid en Liefde. Die heeft ons zóó geschapen, dat menschen met menschen, gezinnen met gezinnen, volken met volken moeten omgaan, om zich te ontwikkelen en te volmaken. Ziet hoe verkeering, vereeniging, zamenwerking wordt gezegend! O, ziet het met eigene oogen,

hoe 't werk der liefde aan Java, aan Nieuw Zeeland, aan China besteed, met rijken zegen terugvloeit tot de Europesche Christenen, die haar bewijzen. Zij geven, ja, maar gevende ontvangen zij, schijnbaar worden ze armer, inderdaad rijker. Dáár zien ze de prediking van Jezus Christus wortel vatten in 't hart der Heidenen, dáár ontluikt voor hunne oogen het geloof, dáár bloeit de hoop, dáár draagt de liefde geurige vruchten! Welk eene blijdschap, welk een dank aan God, welk eene aanmoediging om voort te gaan, voort te gaan in 't ander werelddeel, maar ook in de eigene woonplaats, in 't eigen huis, in 't eigene hart! Hoe versterkt zich 't geloof, hoe verdubbelt zich het geestelijk leven, hoe alles overwinnend en sterk wordt de liefde!

Welke is dan de grens der Zending? Geene andere dan die der aarde zelve. De Heer vereenigt in- en uitwendige Zending. Zijne beste dienāren deden het. Het kan niet anders; want de liefde dringt er toe; want scheiding is voor beide doodelijk.

Maar waarom houden dan nog zoo velen zich terug van de medewerking tot de Zending? Ach, 't is, omdat het hun ontbreekt aan heiligen geest, aan kracht uit der hoogte, die zij niet biddende afwachten, waarvoor zij niet blijde hun hart openen.

Wie wil een Paulus, een Franke, een Oberlin worden? Wie is tot 'tgeen zij deden, bekwaam? Gewis niemand uit zich zelven. Er moet kracht zijn *uit der hoogte!*

Zoo lang als zij deze Godskracht des heiligen geestes niet in zich voelden leven en werken, was het

niet mogelijk, dat zelfs de Apostelen als Jezus getuigen optraden. Zij bezaten een eerste vereischte, aanschouwelijke kennis van Jezus Christus en ondervinding van zijne liefde en beminnelijkheid, zoodat zij getuigen van Jezus *konden* zijn. Maar om het te *durven* zijn, om den geest, den moed, de standvastigheid te hebben, van Jezus Christus nu ook werkelijk overal te prediken: daartoe behoefden zij nog dien geestesdoop, welke hun op den Pinksterdag aanvankelijk werd geschonken, die opgewektheid van geest, die heilige geestdrift, zonder welke ook de grootste gaven als eene doode kracht, als eene gebondene warmte in den mensch blijven sluimeren.

Nog zien wij, dat die kracht uit der hoogte en de daaruit geboren heilige geestdrift bovenal noodig is bij den echten getuige van Jezus Christus. Eenige kennis moet er eerst zijn van het Christendom. Er moet eigene aanschouwing, eigene ondervinding zijn van de grootheid en liefde des Heeren, zal men van Hem kunnen getuigen, hier in de Gemeente of daar ginds onder de Heidenen. Doch wat moet daarbij komen? Geleerdheid, welsprekendheid, ligchaamskracht? Wie zou die goederen verachten? Is de vriend van Jezus Christus geleerd, hij zal als een Paulus te beter Zendeling zijn, dewijl hij allen meer alles kan worden. Is hij welsprekend, hij zal als een Chrysostomus ontelbare scharen aan zijne lippen doen hangen. Heeft hij ligchaamskracht, hij zal de vermoeijenissen van reizen, nachtwaken, ontberingen kunnen doorstaan. Maar dit alles maakt nog niemand tot een waren en echten getuige van Jezus Christus. Ook zonder geleerdheid, welsprekendheid en ligchaamskracht kan

men dat zijn, maar niet zonder kracht uit der hoogte, zonder heilige geestdrift. Eerst waar deze is, daar is een levensteeken, een levensbeginsel des innerlijken menschen; daar is spierkracht en veerkracht des geestes, waardoor hij werkzaam en onvermoeid werkzaam is; daar is moed, om allerlei gevaren onder de oogen te zien; daar is ijver, om te doen, wat Jezus Christus deed, te leven voor de eere Gods en de zaligheid des menschdoms; daar is zelfverloochening, om alle gemakken, alle genietingen des levens, ja 't leven zelf veil te hebben, zoo men God kan verheerlijken, Jezus Christus volgen, menschen behouden; daar is liefde, moedige, vurige, ondoofbare liefde, door geene zonde verlamd, door geene zeeën gebluscht, door geen dood verschrikt.

Deze heilige geest leeft in elken dienaar des Evangelies, zijnen naam waardig; deze leefde in de Apostelen krachtig en sterk; deze is het, die de in Christus Kerk groote mannen groot en onverwinnelijk maakt en hen ten zegen des menschdoms doet worden.

Waar de Zending niet mogelijk en voorspoedig is, ach, daar is het treurig met de Gemeente gesteld; daar ontbreekt het aan opgewektheid des geestes, aan Gods heiligen geest in den mensch, dien God wil schenken aan ieder, die Hem wil ontvangen.

Zou het daaraan nu ook in Nederland ontbreken? .... Neen, ik wil, ik kan het niet denken.

Niet over de wenschelijkheid en noodwendigheid der Zending, ook in China, zal verschil van meening zijn; maar alleen over de wijze van uitvoering.

Er zullen b. v. zijn, die meenen, dat men om de Zending in China te bevorderen, geene afzonderlijke Maatschappij moet oprigten, gelijk Gützlaff doet, maar daartoe het Nederlandsche Zendelinggenootschap doen werkzaam zijn.

Maar kan dit Genootschap ook nog de zorg voor China op zich nemen? Hebben Bestuurders niet reeds meer dan genoeg te doen met voor hunne Zendelingen te zorgen? En vanwaar zullen zij voor China geld genoeg bijeen brengen?

Komt er eene afzonderlijke Maatschappij, dan kunnen zich frissche krachten hieraan wijden; vele Leden des Nederlandschen Zendelinggenootschaps zullen ook hiervoor afzonderlijk bijdragen; velen, door Gützlaff's persoonlijkheid gewekt, zullen, ofschoon niet voor het Nederlandsche, wel voor dit Genootschap willen bijdragen.

»Maar welk eene schade zal dit zijn voor het Nederlandsch Zendelinggenootschap!" Meent gij, schade? Ik meen, voordeel. De wereld rekent bij guldens, en meent, dat *geld* de beweegkracht der dingen is ook in het koningrijk van God. Maar hier behoort eene andere rekening te huis. Hier is *liefde* de beweegkracht, en liefde vermindert niet door geven, gelijk een hoop guldens, maar neemt toe. Laat er maar eene nieuwe liefdegloed ontbranden voor de Chinesche zending, laten er maar duizende guldens heenvloeijen: wij zullen voor Java en Celébes geen penning minder ontvangen; integendeel veel en veel meer. De liefde, versterkt door hare werkzaamheid in China, zal met grooteren ijver zich naar onze koloniëen wenden; zij zal bidden zonder ophouden, dat Gods rijk

toch meer kome; zij zal werken zonder paal en maat; zij zal ongekende hulpmiddelen opsporen, nu nog geslotene beurzen openen, en, wat meer zegt, menschen winnen voor hare heilige zaak; zij zal hart bij hart veroveren, om mede te arbeiden voor de Evangelieprediking op Java en overal.

Het werk voor China zal aan Java geen afbreuk, maar voordeel doen; gelijk Paulus reeds zag, dat de Evangelieprediking aan de Heidenen Israël niet tot schade, maar tot zaligheid strekte.

Och, mogt ook dit woord eenigen ontvlammen voor eene heilige zaak! Mogt aldus de teleurstelling van velen, die Gützlaff niet hoorden, niet alleen niet schaden aan de Zending, maar, door deze bladeren te doen ontstaan, ook nog eenig voordeel aan haar toebrengen! Och, of elk persoonlijk medewerkte in zijnen kring en in zijne mate, om de getuigenis van Jezus Christus te verbreiden in ons midden en in vreemde werelddeelen. Geeft daarvoor, Geliefden! ook uwe bijdragen. Bidt er voor met ijver en hartelijkheid. Ziet in de Zendelingen van vorige dagen en van de onze, van Petrus en Paulus af tot Bonifacius en tot onze tijdgenooten toe, ziet in hen, wat de liefde in Christus vermag. — En gaat henen.... en doet.... ook alzoo!

